

Evangelisering og sosial innsats – en viktig misjonsteologisk debatt

ARNE TOLO

Innledning

Kristen misjon har alltid stått for både en evangeliserende og en humanitær innsats. Grunnlaget for misjonsoppdraget ligger i Bibelen. Med utgangspunktet i Jesu ord og virke ser man hvordan han hadde en helhetlig forståelse av sjel og legeme, forkynnelse og velgjerninger. "Jesus vandret nå omkring i alle byene og landsbyene. Han underviste i synagogene deres, forkynte evangeliet om riket og helbredet all sykdom og plage. Og da han så folkemengdene, fikk han inderlig medfølelse med dem, for de var forkomne og hjelpeløse, som sauer uten gjeter" (Matt 9,35-36). Dette bibelavsnittet dokumenterer hvordan forkynnelse gikk hånd i hånd med helbredelse og hjelp til dem som var syke og nødlidende. Etter oppstandelsen kalte Jesus disiplene igjen til en tjeneste med forbilde i sin egen sendelse til verden. "Som Far har sendt meg, sender jeg dere" (Joh 20,21). I denne sammenheng presenterer Jesus sin egen sendelse og gjerning som modell for sine disiplers sendelse. På samme måte som Faderen sendte Sønnen, sendte Jesus disiplene. Det vil si at disiplene og kirken skal utføre sitt oppdrag med samme fokus og samme mål som mesteren selv (Nordstokke 2008:3). Ordet tjeneste er dekkende for Jesu liv og gjerning. "For heller ikke Menneskesønnen er kommet for

å la seg tjene, men for selv å tjene og gi sitt liv som løsepenge for mange” (Mark 10,45).

Selv om begrepet misjonsdiakoni ikke ble brukt i NT og i den første kristne tid, ble det her lagt et teologisk grunnlag for det som vi i dag forstår med begrepet. Helt fra denne tid ble misjonens sosiale engasjement med på å gi den kristne tjeneste dens identitet. Det er blitt hevdet at omsorgen for mennesker i nød ble på denne måten et kjennetegn på de kristne og deres misjonsoppdrag (Nordstokke 2008).

Gjennom den følgende misjonshistorie finner man i oldtiden så vel som i middelalderen den samme forståelse og praksis. Den holistiske¹ forståelse og praksis Jesus og de første kristne stod for, ble et mønster. Kirkene og klostrene fungerte som misjonsstasjoner der gudstjeneste, forkynnelse, medisin og jordbruk gikk hånd i hånd. Klostervesenet, munkene og deres ordener ble middelalderens misjonsstasjoner (Latourette 1975).

Da den moderne misjonsbevegelse vokste fram i løpet av 1700-tallet, ble forkynnelse og diakonal innsats ideelt sett på som noe som hørte sammen. Omsorg for syke og utstøtte ble sett på som en del av misjonsinnsatsen. Ofte var det vanlig at misjonærutdanningen også hadde med grunnleggende medisinsk kunnskap. En holistisk misjonsforståelse vektla at oppdraget bestod av forkynnelse, men at omsorg og innsats for fattige og syke var en integrert del av oppdraget.

Likevel, selv om man i den moderne misjonsbevegelse hadde et holistisk syn på misjonsoppdraget, har praksis like inn i vår tid manifestert en spenning mellom evangelisering og sosial innsats i misjonen.²

Harmoni eller spenning

Det skulle vise seg at over lengre tid ble forholdet mellom forkynning og diakoni i misjonsbevegelsen mer preget av spenning enn harmoni. Det grundige oppslagsverket *Evangelical Dictionary of World Missions* hevder at: ”One area of deep concern in many evangelical circles is the division between evangelism and social concern. Despite many efforts to present a whole gospel, the effect of this dualism in missions and churches are still apparent” (Hiebert & Cox 2000). Denne spenning har vært med å prege den misjonsvitenskaplige debatt og misjonens praksis i mer

enn 150 år. Selv om man ønsket å representere det helhetlige evangelium vi refererte til innledningsvis, endte man opp med dualisme mellom evangelisering og sosial innsats. I lang tid dreide diskusjonen seg om å finne balanse mellom evangelisering og diakoni, ofte begrepsfestet som en konflikt mellom å spre Ordet – som var hovedoppgaven – og det å klargjøre misjonsmarken for evangelisering (Gullestad 2007:44). Saken har blitt satt enda mer på spissen av den internasjonalt kjente misjonsteologen David J. Bosch: “The relationship between the evangelistic and the societal dimensions of the Christian mission constitutes one of the thorniest areas in the theology and practice of mission” (Bosch 1992: 401). I det følgende ønsker jeg å rette søkelyset på denne spenning og i hvilken grad man i etterkrigstiden har kommet til rette med “the thorniest areas in the theology and practice of mission”. Har den internasjonale misjonsbevegelse gjennom etterkrigstidens omfattende diskurs funnet frem til en balansert forståelse av problemet? Hovedmålet med denne artikkel er å følge den misjonsteologiske debatt om emnet gjennom det meste av etterkrigstiden. Før jeg går over til selve debatten, vil jeg nevne noen eksempler på hvordan spørsmålet er blitt forstått i norsk misjonssammenheng.

Eksempler fra norsk misjonshistorie

Alt på 1800 – tallet ble problemstillingen aktuell for norsk misjon. Nokså snart etter at Det Norske Misjonsselskap (NMS) sendte sine første misjonærer til Zululand i Sør Afrika i 1842, satte de i gang med aktiviteter som med vår tids språkbruk kunne kalles misjonsdiakoni eller bistand ved siden av det som ofte ble beskrevet som hovedsaken, nemlig forkynnelsen av evangeliet. Hovedsaken måtte hele tiden være forkynnelsen av Ordet slik at det kunne virke til omvendelse og gjenfødelse hos enkeltmennesket. I neste omgang skulle dette så virke som en gjennomsyrende kraft i det offentlige og sosiale liv. Denne tankegang gjorde seg gjeldende internasjonalt i misjonen (Simensen 1984:45 – 47). Dette forklarer antagelig hvorfor praktisk utviklingsarbeid ble underordnet forkynnelsen. ”De praktiske gjerninger” eller ”kjærlighetsgjerningene” måtte forstås som en forberedelse til den egentlige misjonsgjerning, Ordets forkynnelse. I første omgang ble særlig legemisjon, men også innsatsen på skolefronten sett på som viktige mid-

ler for å vinne de nasjonales tillit. Likevel var disse aktivitetene som i dag omtales som misjonsdiakoni, vurdert som en hjelpetjeneste eller "døråpner" for det viktigste. Det var ikke uvanlig at det ble advart mot å prioritere "de praktiske gjerninger", de hadde ingen egenverdi, men skulle forberede jordsmonnet (ibid.).

Denne tankegang har gjort seg gjeldende i norsk misjon like til vår tid. Som eksempel kan nevnes Norsk Luthersk Misjonssambands (NLM) omfattende virksomhet i for eksempel Etiopia etter den andre verdenskrig. Misjonærene tenkte her som NMS tenkte på 1800 – tallet. I Etiopia ble sykehusene de drev, sett på som viktige for evangeliseringsarbeidet. *"Misjonens hjelpearbeid har lindret nød og banet vei for evangeliet på en måte som vi tror det er vanskelig å måle rekkevidden av"* (Utsyn nr.3, 1982). På samme måte tenkte misjonens utsendinger i forbindelse med nødhjelpsarbeid i forbindelse med hungerskatastrofene i Etiopia på 1970- og 80-tallet. NLMs misjonærer så hungersnøden som en utvidet mulighet for misjonsarbeidet: *"Hungersnøden har åpnet veien for evangeliet... Ved utdeling av mat forsøker vi å dele ut livets brød"*. I årboka frå 1973 kom også NLMs forventninger til Kirkens Nødhjelps (KN) storaksjon til uttrykk. *"[...] mye tyder på at menneskene som bor i disse enorme områdene nå vil bli nådd med evangeliet samtidig som de får legemlig hjelp"* (Årbok, NLM 1973:77). I årboka påfølgende år ble *"åndelig"* og *"legemlig"* hjelp sammenstilt i rapporten. Misjonærene så en klar sammenheng mellom evangeliseringsarbeid og nødhjelpsarbeid, og mente at nødhjelpen virket som en kanal for evangeliseringen: *"Hjelpen som har blitt gitt har vært en klar manifestasjon av kristen omsorg og nestekjærlighet. Den har åpnet for evangeliet"* (Årbok, NLM 1975:72; Jfr. Aarekol 1997:90).

Det ble holdt andakter ved matutdelingene, men det påfølgende utviklingsarbeidet ble vurdert som en "plogspiss" for det evangeliske arbeidet (Årbok, NLM 1981:98). Under misjonærkonferansen i 1988 på Etiopiafeltet ble det også utviklingsarbeidet slått fast som en del av strategien for det videre misjonsarbeid. Presidenten i Sør-Synoden holdt der en tale hvor han sa at det å nå frem til unådde folkegrupper hadde høy prioritet og *"for å nå disse målgruppene vil det verta avgjerande at helse- og anna utviklingsarbeid går hand i hand med evangeliseringsframstøyt"* (Aarekol 1997:101).

Disse eksempler fra norsk misjonshistorie viser at det har vært problematisk å balansere misjonens diakonale innsats i forhold til det som har vært definert som det viktigste: nemlig forkynnelse og menighetsbygging. Først etter at man internasjonalt tok tak i problemstillingen, virker det som noe begynte å skje her til lands også. Det skulle likevel gå lang tid før man i misjonen begynte å tale om at den sosiale innsats hadde sin egenverdi. I norsk sammenheng skjedde det først på 1970- og 80- tallet etter at det hadde funnet sted en omfattende internasjonal diskusjon om forholdet mellom evangelisering og sosial innsats i misjonen. Når disse eksemplene fra norsk misjonshistorie er tatt med, er det for å vise at situasjonen var den samme nasjonalt som internasjonalt. Dilemmaet var: har misjonens diakonale innsats egenverdi, eller har den verdi bare så lenge den fungerer som en døråpner for misjonens egentlige oppdrag, forkynnelsen av evangeliet?

Den evangelikale dikotomi

Hvordan skal man kunne forklare bakgrunnen for ubalansen mellom evangelisering og sosial innsats innen den internasjonale misjonsbevegelse? Hvorfor utviklet det seg en misforståelse som førte til et skille mellom ordets forkynnelse og den diakonale tjeneste? Hvordan kunne misjonsbevegelsen slik gå inn for en todeling av misjonsoppdraget? Hvorfor aksepterte man helt ned til vår egen tid at misjonens humanitære innsats best lot seg forklare som en plogspiss eller døråpner for evangeliet? Spørsmål som dette førte nokså snart etter den andre verdenskrig til en dyptgående uro i mange evangelikale kretser. Denne uro førte til at det ikke gikk lang tid før problemet kom på dagsordenen og førte til en inngående debatt innen de ekumeniske og evangelikale bevegelser.

De to mandat

En måte dilemmaet har vært forsøkt løst på tidlig, var å distingvere mellom to forskjellige mandat, det åndelige og det sosiale. Det *første* mandat refererer til oppdraget om å kunngjøre evangeliet om frelse ved Jesus Kristus. Det *andre* mandate understreker de kristnes kall til å vise ansvar og deltagelse i samfunnet. Denne tankegang går tilbake til nordamerikansk protestantisme representert ved Jonathan Edwards (1703-1758). For Edwards hørte de

to mandatene sammen (Bassham 1979:343). Det evangelikale engasjement for sosiale reformer var å forstå som en naturlig konsekvens av eller resultat av vekkelsens entusiasme (Marsden 1980:12). En slik tankegang gjorde seg også gjeldende i den pietistiske tradisjon i Europa. Selv om de to mandat i utgangspunktet ble ansett for å være like viktige, ble det evangeliserende mandat gradvis tillagt førsteprioritet. Det skjedde en endring der programordet *"the primacy"* of the *"evangelistic mandate"* ble rådende (Bosch 1991:403). Denne utvikling slo også etter hvert gjennom innenfor norsk misjon. Ideelt sett er de to mandat likeverdige, *"evangelisering"* og *"sivilisering"* var to sider av samme sak, ble det hevdet. Likevel førte det til en svakere vektlegging av det sosiale mandat. Man formulerte seg både skriftlig og muntlig slik at forkynnelsen av evangeliet fikk prioritet i misjonens aktivitet. Denne tendens gjorde seg gjeldende innenfor norsk misjonsbevegelse like fram til 1980-tallet.

Virkelighetsforståelse og liberal teologi

Hva er bakgrunnen for denne utvikling innen den protestantiske misjonsbevegelse? Hvorfor utviklet det seg en misjonsforståelse der en skjelnet mellom Ordets forkynnelse og den diakonale tjeneste? Hva kunne grunnen være til at man aksepterte slik todeling av misjonsoppdraget? Hvorfor aksepterte man helt ned til vår tid at misjonens humanitære innsats best lot seg forklare som en *plogspiss* eller *døråpner* for evangeliet?

Den kjente misjonæren og sosialantropologen Paul G. Hiebert har blant andre nevnt to hovedgrunner for at man skjelnet mellom Ordets forkynnelse og den sosiale innsats. *For det første* dreier det seg om arven fra gresk dualistisk filosofi og dens oppblomstring i opplysningstiden. *For det andre* nådde todelingen mellom evangelisering og mellommenneskelig tjeneste sitt høydepunkt gjennom første del av det tjuende århundre. Grunnen til det var kampen mellom den liberale og konservative del av misjonsbevegelsen om "Social Gospel-bevegelsen" (Hiebert & Cox 2000:344 - 346).

Dualistisk virkelighetsforståelse

Det at forholdet mellom evangelisering og sosial innsats ble et dilemma for "misjonsvennene" hadde, som nevnt, sin grunn i den

dualisme som gjorde seg gjeldende også i kristen tankegang. Den dualistiske verdensanskuelse ga grunnlag for å skille mellom det overnaturlige og det naturlige. Slik kom man også til å skape et skille mellom ord og gjerning, forkynnelse og forkynnensens frukt. Det ble et skille mellom det religiøse og det vitenskapelige, mellom evige og dennesidige behov. Derfor ble også evangelisering og kirkeplanting fremhevet som det viktigste i misjonen, mens innsatsen ved etablering av skoler, sykehus, gjennomføring av jordbruksprosjekt skulle skape tillit i målgruppene. Hiebert mener at denne todeling har sitt grunnlag i hellenismen og en oppblomstring i opplysningstiden. Han mener at denne forståelse ikke har legitimitet i bibelsk tankegang (Matt 9:36 – 39) og er i strid med den verdensanskuelse som gjorde seg gjeldende i middelalderens misjonshistorie (Latourette 1975:425-427).

Social Gospel

Den liberale teologi påvirket de evangelikale kristnes forståelse av dette spørsmålet. Fra 1900 til 1930 gjorde Social Gospel - bevegelsen seg sterkt gjeldende både i Europa og i USA. Konservativt, evangelikale misjonsledere ønsket på ingen måte å bli identifisert med denne bevegelse som ensidig vektla misjonens dennesidige oppdrag (Bosch 1991: 403).

Adolf von Harnack, som var en viktig talsmann for den liberale teologi, understreket at misjonens oppdrag gikk ut på å bringe "vår teknikk og vår handel ut over den ganske jord: Bare slik oppfyller de europeiske folk sitt verdenshistoriske kall" (Berentsen 1990:132). Denne tankegang ble ført videre av Social Gospel-bevegelsen. Walter Rauschenbusch som var en av de fremste talsmenn for bevegelsen, sa at læren om Guds rike var i seg selv "*et sosialt evangelium*", og Albert Ritschl, Harnacks læremester, så på Guds rike som "a present ethical reality rather than a dominion to be introduced in the future" (Bosch 1991:321).

I løpet av første del av 1900-tallet skjedde det et skifte internasjonalt i misjonstenkningen. Tidligere hadde man vektlagt "*The primacy of evangelism*". Dette kom sterkt til orde under den internasjonale misjonskonferansen i Edinburgh i 1910. Her lød det programmatisk og sterkt optimistisk: "Verdens evangelisering i dette slektsledd". Fra nå av skjedde det likevel en forandring i den ekumeniske misjonsbevegelse. Frem til 1910 hadde fokus vært

rettet på enkeltindividet, det viktigste hadde vært å frelse enkeltindividene. Nå skjedde det et skifte der interessen snudde fra enkeltindivid til samfunn. Ved en internasjonal konferanse i 1917 lydde ikke slagordet: "The evangelization of the world", men slagordet var gjort om til spørsmålet: "Does Christ offer an adequate solution for the burning social and international questions of the day?" Uttrykket "primacy of evangelism" ble byttet ut med uttrykket "the primacy of social involvement" (Bosch 1991:323). Fra nå av utviklet det seg en skyttergravkrig mellom konservativt evangeliske misjonsvenner og mer liberale misjonsvenner som sympatiserte med Social Gospel-bevegelsen. Social Gospel-bevegelsen hadde liten eller ingen inngang i Norge. Man holdt fast på at det i misjonsstrategien var viktig å skjelne mellom Ordets forkynnelse og håndens gjerning, mellom det åndelige og det sosiale i misjonsarbeidet.

Evangelisering – sosialt ansvar – en avklaring

Det ble lagt merke til at enkelte røster blant de evangelikale kristne allerede i 1947 markerte seg for å vektlegge den sosiale dimensjonen av kallet. Den utrerte reaksjon mot Social Gospel - bevegelsen i mellomkrigstiden hadde gått så langt at det sosiale engasjement i misjonsbevegelsen ble skadelidende. Bl.a. ga den kjente evangelikale teolog og grunnlegger av det renommerte tidsskriftet *Christianity Today*, Carl F. Henry, uttrykk for en slik frykt. Han fryktet at "fundamentalism, in reacting against the Social Gospel, seemed also to react against the Christian social imperative ... There is no room ... for a gospel that is indifferent to the needs of the total man nor of the global man" (Yates 1994:210).

Først midt på 1960-tallet ble disse synspunktene tatt opp igjen, og etter hvert oppstod det en diskusjon om det sosiale ansvar som misjonen stod overfor. Denne diskusjonen foregikk først og fremst ved internasjonale ekumeniske konferanser. I 1966 ble det arrangert en slik konferanse i Wheaton i USA. Bak konferansen stod to internasjonale misjonssammenslutninger.³ Konferansen som samlet nesten 1000 deltakere fra 71 forskjellige nasjoner, ble avsluttet ved å presentere "The Wheaton Declaration". Samme år ble det avholdt en annen konferanse i Berlin under temaet: "World Congress on Evangelism". Hovedsaken for begge konferansene var å oppmuntre til å fullføre misjonsoppdraget. På møtet

i Wheaton erkjente man overraskende at misjonstenkningen ikke hadde tatt på alvor det sosiale ansvar, og følgelig ikke anvendt bibelske prinsipper på områder som rasehat, krig, fattigdom og befolkningseksplosjon. Erklæringen oppfordret kristne til å kjempe for sosial rettferdighet, menneskelig frihet og likhet uansett rase. På begge de nevnte konferanser understreket man fortsatt sterkt at *evangelieforkynnelsen var det primære* i misjonen. En av lederne for den evangelikale bevegelse i store deler av etterkrigstiden, John Stott, hold hovedforedragene om Bibelens misjonsbudskap. Det har blitt hevdet, noe som Stott selv også har gitt uttrykk for, at han under konferansen i Berlin understreket at misjonsbudskapet primært dreide seg om evangelisering. Et studium av Stotts misjonsforedrag i Berlin viser at det ikke var mye rom for den sosial dimensjon (Henry & Mooneyham 1966 II: 378, 205). I Berlin rettet den evangelikale misjonsbevegelse primært oppmerksomheten på evangelisering, mens evangeliets sosiale implikasjoner fortsatt ble neglisjert (Bassham 1979: 225 – 7).

Når det er sagt, må det likevel vedgås at evangeliets sosiale dimensjon i alle tilfelle synes å ha kommet på dagsorden. De to konferansene har senere blitt husket for at de åpnet opp for at det sosiale ansvar måtte bli tatt på alvor. Spørsmålet om en helhetlig måte å se evangeliet på var blitt aktuelt (Adeyemo 1985:44-45).

Uppsala 1968

Vanligvis har det i misjonskretser blitt lagt vekt på de allianse-ekumeniske konferansene og deres betydning for gjennomslaget for en balansert forståelse av evangelisering og sosial innsats. Det har blitt lagt mindre vekt på betydningene av såkalte kirkeekumeniske konferanser. Likevel kan man ikke unnslå at Kirkenes Verdensråds (KV) generalforsamling i Uppsala i 1968 påvirket utviklingen innen den evangelikale leir. Dette møtet påvirket uten tvil dagsorden og saksbehandling under den evangelikale verdenskonferanse i Lausanne seks år seinere (Stott 1975:20-21). I sitt åpningsforedrag i Uppsala poengterte generalsekretæren i KV viktigheten av å bli enig om forholdet mellom skapelse og forløsning. Han ønsket at evangeliet på den ene side ble forstått slik at viktigheten av Guds frelsesgjerning for individet kom til sin rett, men at det også på den andre side ble forstått slik at det mellommenneskelige ansvar ble rett forstått. Generalsekretær Visser t'Ho-

oft håpet på denne måten at den vertikale dimensjonen og den horisontale dimensjonen i misjonen måtte holdes frem i en bibelsk syntese for slik å understreke inkarnasjonens budskap (Goodall 1968:317 – 118).

Lausanne 1974

Det er en vanlig oppfatning at den store evangelikale kongressen i Lausanne i 1974 representerte et gjennomslag i arbeidet med å presentere en holistisk misjonsforståelse. Flere av presentasjonene under kongressen understreket viktigheten av å nå fram til en balansert eller helhetlig forståelse av evangelisering og sosialt ansvar. Det ble ikke minst satt søkelys på og understreket hvor viktig det er å ta på alvor de sosiale utfordringene. En del av delegatene, særlig fra USA, reagerte på at det sosiale aspekt ble for sterkt vektlagt. Likevel maktet konferansen å utarbeide et dokument, "the Lausanne Covenant", som alle delegatene kunne skrive under på. Man kom frem til en konklusjon som kan gjengis i tre punkter. *For det første* ble det uttrykt at Bibelens autoritet er grunnleggende. *For det andre* ble sammenhengen mellom frelse, omvendelse og kostnaden ved å være en disippel understreket. Og *for det tredje* ble det understreket at Bibelen gir et solid grunnlag for det sosiale ansvar kristne har i verden. Fordi mennesket er skapt i Guds bilde, er det spørsmål om nestekjærlighet så vel som rettferdighet (Stott 1996:xv).

John Stott som nå antakelig var den fremste leder i den evangelikale bevegelse, har selv sagt at han fra Berlin 1966 fram til Lausanne 1974 hadde fått en ny forståelse av Bibelens misjonsbudskap. Misjonsbefalingen var ikke å forstå som et ensidig oppdrag til evangeliets forkynnelse, men inneholdt et budskap om å ta på alvor det diakonale aspekt. Det sosiale oppdrag er et genuint anliggende i Jesu misjonsbefaling (Stott 1975:20-28). Spørsmålet og forholdet mellom evangelisering og sosialt ansvar var et tema som ikke lenger kunne neglisjeres. I følge Stott selv (1975), dreier spørsmålet om relasjonen evangelisering og sosialt ansvar seg om selve misjonsforståelsen. At temaet kom på dagsorden hadde nok sin grunn i at delegater fra kirkene i sør begynte å gjøre seg gjeldende på internasjonale konferanser. Evangelikale kristne kunne ikke lenger ignorere den sosiale ubalanse de stod ansikt til ansikt med i den fattige del av verden (Adeyemo 1985).

Etter Lausanne

Selv om deltakerne forlot Lausanne optimistiske i tro på at man endelig hadde funnet fram til en samlende enighet, gikk det ikke lang tid før man oppdaget at det fortsatt var flere syn som gjorde seg gjeldende. Kongressen i Lausanne hadde uttrykt klart at det sosiale engasjement var et anliggende som måtte sees i sammenheng med evangelisering. En gruppering av deltakerne som kalte seg forsvarere for et "radical discipleship" opplevde dette som et stort skritt i riktig retning. Den mest konservative gruppe deltakere så det likevel ikke slik, men oppfattet utviklingen som nedtoning av forkynnensens plass. De ble likevel beroliget og aksepterte sluttdokumentet fordi det kom med en setning som uttrykte at "In the church's missions of sacrificial service evangelism is primary" (Stott (Ed) 1996: 28-32)). Denne setning skulle vise seg å bli selve prøvesteinen på en ny enighet i den evangelikale misjonsbevegelse. Setningen oppmuntret og gledet de konservative, men skapte sinne i gruppen som representerte "the radical discipleship group" (Adeyemo 1985:47).

Etter Lausanne 1974 ble flere av spørsmålene som hadde vært oppe til drøfting under konferansen, fulgt opp ved flere konferanser. Polariseringen eller spenningen i spørsmålet om evangelisering og sosialt ansvar var stadig like aktuell. I mai 1980 ble en konferanse med tema "*Your Kingdom Come*" arrangert i regi av KV i Melbourne. Og i juni samme år arrangerte Lausanne-bevegelsen en konsultasjon med emne "*How Shall They Hear?*" i Pattaya, Thailand.

Sluttdokumentene fra de to konferansene viser at avstanden i teologiske spørsmål ikke var uoverkommelige. Vektleggingen var likevel forskjellig. John Stott som var med på begge konferansene, har karakterisert de to konferansene ved å hevde at i Melbourne ble det understreket at ordet tjeneste var viktig, men ropet fra de fattige var absolutt dominerende. I Pattaya hørte man også ropet fra de fattige, men kallet til å proklamere evangeliet for de unådde dominerte (Stott (Ed) 1996:169)

Grand Rapids

I juni 1982 ble det kalt sammen en konsultasjon i Grand Rapids, USA. Bakgrunnen for at femti evangelikale ledere fra 27 land kom sammen, var behovet for endelig å bli enige om "Evangelism and

Social Responsibility". Nå ville man endelig lykkes i å nå målet man ikke hadde nådd under kongressen i Lausanne i 1974. Fortsatt dreide det seg om å bli enige om formuleringen "*the primacy of evangelism*". I forkant av møtet i Grand Rapids var det stor spenning om hvordan konsultasjonen ville bli og hvilke resultater man kunne oppnå. Før konsultasjonen ble det utarbeidet forslag til formuleringer omkring det emnet som skulle stå i sentrum. Tilbakemeldingene på saksdokumentene som sirkulerte før samlingen skulle finne sted, var delvis skarpe i sine kommentarer. John Stott var i forkant av konsultasjonen usikker på om den ville lykkes. Etter at konsultasjonen var avsluttet, hevdet han at samlingen ble en sterk demonstrasjon av betydningen av internasjonale konferanser. Så lenge man satt hver for seg selv "på sin egen tue" var det vanskelig å vinne fram. Når man så derimot møttes ansikt til ansikt, opplevdes fellesskapet sterkt. Man lyttet ikke bare til de andres argumenter, men erfarte også den inderlige overbevisning bak hvert argument. Det ble utviklet en forståelse overfor hverandre som ledet til respekt og kjærlighet. Man overvant fortsatt ikke alle motsetningene, men enigheten var langt mer samstemmig enn motsetningene (Stott 1996 (ed):170).

Konsultasjonen endte opp med enighet om at evangelisering og sosialt ansvar hørte sammen. Det var viktig å vinne over frykten Social Gospel - bevegelsen hadde skapt. Denne bevegelse hadde skapt inntrykk av at Guds rike på jord kunne bygges ved sosiale prosjekter. Dessverre hadde dette skapt en overreaksjon slik at mange evangelikale kristne hadde blitt mistenksomme til spørsmålet om sosial involvering. Forkynnelse og diakonal innsats hørte sammen og måtte ikke konkurrere med hverandre. Forholdet mellom evangelisering og sosialt ansvar var som to sider av samme mynt. "Troen er virksom i kjærlighet"(Gal 5,6). Sosial innsats måtte forstås som en bro til evangeliseringen. Det kan åpne stengte dører og gjøre menneskene mottakelige for evangeliets budskap. Sosial aktivitet er ikke bare en konsekvens av og et mål for evangeliet, men går sammen med evangeliet som en partner. Dette partnerskap ble klart demonstrert ved Jesu offentlige tjeneste. Han forkynte ikke bare evangeliet, men ga mat til de sultne og legedom til de syke. I hans virksomhet gikk *kerygma* og *diakonia* hånd i hånd (Stott(Ed.) 1996:181-182).

Kritikk mot Grand Rapids

De som var samlet i Grand Rapids, mente at de hadde nådd langt i å utarbeide et dokument som kunne samle flest mulig i en felles forståelse av evangelisering og sosial innsats. Likevel gikk det ikke lang tid før kritikken mot dokumentet fra Grand Rapids meldte seg. David Bosch, som selv var en av deltakerne i Grand Rapids, mente at man fortsatt ikke hadde nådd fram med å avskaffe dikotomien i forståelsen av forkynnelse og tjeneste. Den offisielle tankegangen blant de evangelikale ble som før: evangelisering har førsteprioritet. Åndelig frelse er lang viktigere enn å oppnå gode levekår her i livet. Årsak - virkning tenkningen, en arv fra opplysningstiden, dominerte fortsatt i de evangelikale kretsene (Bosch 1991:406). Det kom også kritikk fra motsatt side. I 2005 kom for eksempel professor David J. Hesselgrave med en bok der han går sterkt i rette med både Lausanne 74 og Grand Rapids 82. Dagsorden for den evangelikale bevegelse har siden Lausanne i 1974 gradvis blitt forandret, hevder han. Tidligere var første prioritet å forkynne evangeliet, å vinne mennesker for Kristus. Nå har de fattige og hjelpeinnsats for dem overtatt førsteplassen på dagsordenen (Hesselgrave 2005:118-122). Frem til den store verdenskongressen i Berlin i 1966 hadde evangelikale kristne talt med en røst. Det var samstemmighet i det som ble uttrykt i temaet for konferansen i Berlin nemlig: *"One race, one gospel, one task."* Prioriteten var utvetydig å vinne disipler blant folkeslagene og forkynne evangeliet for hele verden. Fra konferansen for verdensevangelisering (Lausanne 1974) begynte det å skje en forandring. Denne forandringen ble enda tydeligere ved konsultasjonen om evangelisering og sosialt ansvar (Grand Rapids 1982), og ved kongressen om verdens evangelisering (Manila). Tendensen har aldri vært sterkere enn i vår egen tid, hevder Hesselgrave. De fattige i verden har førsteplass når det er snakk om å motivere for misjon. De fattige har fått førsteplassen på den evangelikale dagsorden (Hesselgrave 2005:119).

En ny misjonsforståelse?

På tross av det fortsatt pågår en diskusjon om forholdet mellom evangelisering og sosialt innsats, har for eksempel konsultasjonen i 1982 hatt stor betydning for misjonstenkning og praksis. Selv om diskusjonen har gått høgt mellom David Bosch og Rene Padilla

på den ene siden og Arthur P. Johnston⁴ og David J. Hesselgrave på den andre siden, har likevel John Stott og grupperingen nær ham hatt størst gjennomslag. John Stott bekjenner selv i boken vi alt har nevnt og som han publiserte i etterkant av Lausanne-kongressen, at han hadde vunnet frem til en ny forståelse av misjonsbefalingen. Under kongressen i Berlin i 1966 hadde han lagt den ut som om den først og fremst handlet om evangelisering (Henry og Mooneyham 1967: 37-57). Nå (1975) ville han ha sagt det annerledes: "I now see more clearly that not only the consequence of the commission but the actual commission itself must be understood to include social as well as evangelistic responsibility, unless we are to be guilty of distorting the words of Jesus" (Stott 1975:23).

Både Lausanne-kongressen og konsultasjonen i Grand Rapids med sine sluttokumenter fikk uten tvil betydning for misjonstenkning og misjonspraksis. Fra nå av ble det på en ny måte akseptert at det å ha et sosialt engasjement i misjonen har en egenverdi. Omsorg for menneskene i deres nød må ikke bestemmes som noe sekundært. Det er aldri forgjeves å hjelpe et menneske som trenger det. Innsatsen for nødlidende medmennesker hører med til misjonsoppdraget og må ikke bli sett på som noe sekundært eller mindreverdige (Tolo 1982: 337 – 339).

Dette fikk også betydning for norsk misjonsforståelse og misjonspraksis i det man på 1970- og 80-tallet begynte med strategidokumenter for misjonsarbeidet. I disse dokumentene tok man opp det prinsipielle spørsmål om relasjonen mellom evangelisering og sosialt arbeid i misjonen. Spørsmålet hadde som vi har sett tidligere i denne artikkel, vært aktuelt for norsk misjon. Hele tiden hadde man begrunnet misjonens sosiale innsats ut fra at den skulle skape tillit i misjonens målgruppe. Den praktiske virksomhet hadde verdi så langt som det åpnet opp for evangelieforkynnelsen og virket til mottakelighet for budskapet. Slik hadde norsk misjon vært i takt med den internasjonale misjonsbevegelese. Fra ca 1980 begynte en ny tone å gjøre seg gjeldende. Man stilte nå spørsmål som: Hva er målsettingen for misjonens sosiale engasjement, hva er meningen med misjonens helse- og skolearbeid? Har det en egenverdi, eller er dette middel i den forstand at det kun har mening og verdi så lenge det bidrar til resultat i misjonsarbeidet?

Svaret på spørsmål som dette gir NMS med sin første prinsipperklæring om misjon: "Troskap mot kallet". Dokumentet ble vedtatt av landstyret i juni 1981. I et eget avsnitt om misjonsdiakoni- en ble det sagt:

Vårt hjelpearbeid må aldri brukes som lokkemat. Det er uverd- igr for Kristi disipler, og det kan skape en overfladisk holdning til evangeliet. På den andre side må vi heller ikke unnlate å gi et kristent vitnesbyrd. Det er en helhet over arbeidet som vi ikke må miste. Vår innsats for nødlidende må gå hånd i hånd med menighetsbyggende arbeid. Det er denne sammenknytningen av tjeneste og vitnesbyrd som gjør arbeidet til diakoni (Nordstokke1994:64).

Samme året presenterte NLM et lignende dokument. Ved råds- møtet i 1981 ble en strategimelding for misjonsarbeidet utarbeidet. Rådsmøtet vedtok meldingen og sendte den videre til organisa- sjonens generalforsamling året etterpå. Ved presentasjonen av strategimeldingen for rådsmøtet ble det bl.a. poengtert at

Misjon er oppdraget til å forkynne Jesus Kristus for en fortapt verden. Misjon er ordets tjeneste, men misjon krever mer enn ord. Det krever våre hender, våre evner, (...). Å vise barmhjer- tighet hører uløselig sammen med misjonens forkynning av evangeliet" (Tolo 1982:338).

Uttalelsen fra NLM s generalforsamling i 1982 ble så gjentatt og presisert i et strategidokument for misjonens prosjektarbeid i 1988 (Nordstokke1994: 65).

Konklusjon

Med denne artikkelen har vi sett hvordan misjonsoppdraget har blitt forstått forskjellig gjennom misjonens historie. I utgangs- punktet var det en enhetlig forståelse av den evangeliserende og sosiale dimensjon i misjonsoppdraget.

Jesus var opptatt med å undervise i synagogene, forkynne evangeliet om riket og helbrede all sykdom og plage. Dette møn- ster fulgte misjonsbevegelsen gjennom oldtid og middelalder. Siden utviklet det seg en praksis som markerte et skille mellom

forkynnelse og diakonal innsats. I misjonsbevegelsen så man det slik at tjenesten bare fikk betydning i den forstand at den la til rette for og forberedte det som var ansett for å være den primære misjonsgjerning. Dette ble, slik også David J. Bosch (1992) uttrykte det, ett av de mest vanskelige spørsmål i misjonsteologi og misjonspraksis. Hovedsiktet med artikkelen var å følge den viktige misjonsteologiske debatt som har vært levende i ekumeniske og internasjonale evangelikale fora. Diskursen om balansen i forholdet mellom evangelisering og sosial innsats i de forskjellige internasjonale konferanser har ført til at man internasjonalt og nasjonalt har vunnet fram til en klarere forståelse av misjonens vesen. John Stott, som har vært en av de mest aktive i diskursen om emnet, mener som vi har sett, at man har vunnet fram til en tydeligere misjonsforståelse.

Selv om ikke alle, slik som for eksempel David J. Bosch eller David J. Hesselgrave, var tilfreds med resultatet av de samtaler og konsultasjoner som har blitt ført, er det klart at drøftingene har vært fruktbare. De mange dokumenter, strategimeldinger og andre litterære bidrag i debatten har vært nyttige til å forstå forholdet mellom evangelieforkynnelse og diakoni. I norsk misjonsforståelse og praksis viser dokumentene NMS og NLM har utarbeidet, at det er en bred samstemmighet om at det er en nær sammenheng mellom evangelisering og sosial innsats. Evangelium og diakonia er to sider av samme sak.

Noter

- ¹ Adjektivet holistisk blir brukt i denne sammenheng for å korrigere den ensidighet som enten resulterer i for stor vekt på misjonens vertikale dimensjon på den ene side, eller på misjonens horisontale dimensjon på den andre side.
- ² Hva angår misjon og diakoni, misjon og bistand, finnes det ikke en konsekvent terminologi. I norsk sammenheng talte man gjerne om forkynning og "misjonens praktiske virksomhet". I senere tid har man gått over til å tale om internasjonal diakoni og misjonsdiakoni, jfr. Nordstokke (1994). I internasjonale engelsktalende kretser har man brukt "evangelism" og "social responsibility".
- ³ The Evangelical Foreign Mission Association (Senere: Evangelical Fellowship of Mission Agencies) og the Interdenominational Foreign Missions Association.
- ⁴ Arthur P. Johnston har vært en av dem som mest konsekvent helt fra Lausanne 74, har hevdet den forståelse at evangelisering må ha første prioritet, mens sosialt ansvar kommer i neste rekke i misjonen. Jfr. Boken "The Battle for World Evangelism" (1979).

Bibliografi

- Adeyemo, T., (1985), "A Critical Evaluation of Contemporary Perspectives", i *Word and Deed. Evangelism and Social Responsibility*. B. J. Nicholls (Ed), Exeter: Paternoster Press
- Bassham, R. C., (1979), *Missions Theology: 1948-1975 Years of Worldwide Creative Tension Ecumenical, Evangelical, and Roman Catholic*. Pasadena: William Carey Library
- Berneburg, E., (1997), *Das Verhältnis von Verkündigung und sozialer Aktion in der evangelicalen Missionstheorie*. Darmstadt: R. Brockhaus
- Berentsen, Jan-Martin, (1990), *Teologi og misjon*. Oslo: Nye Luther
- Bondevik, O., (1979), "Guds ord er ikke bundet - Misjonsstrategi i 1980-årene." *Norsk tidsskrift for misjon* 33(2), 81-91.
- Bosch, D. J., (1991), *Transforming Mission. Paradigm Shifts in Theology of Mission*. Maryknoll, New York: Orbis Books.
- Goodall, N, (1968), *The Uppsala Report 1968: Official report of the Fourth Assembly of the World Council of Churches*. Geneva: World Council of Churches.
- Gullestad, M., (2007), *Misjonsbilder. Bidrag til norsk selvførelse*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Henry Carl, F.H. & S. Mooneyham, (1967), *One Race, One Gospel, One Task*, Minneapolis: World Wide Publications.
- Hesselgrave, D., (2005), *Paradigms in Conflict. 10 Key Questions in Christian Mission Today*. Grand Rapids, Michigan: Kregel Publications.
- Hiebert, P. and Cox Monte B., (2000), "Evangelism and Social Responsibility". I *Evangelical Dictionary of World Missions*, Moreau, A. S. (ed.), Grand Rapids, Michigan: Baker Books.
- Johnston, A. P., (1978), *The Battle For World Evangelism*. Wheaton, Illinois: Tyndale House.
- Latourette, K. S., (1975), *A History of Christianity*. New York: Harper Collins paperback.
- Marsden, G. M., (2006), *Fundamentalism and American Culture*. Oxford: Oxford University Press.
- Nicholls, B. J., (1985), *In Word and Deed. Evangelism and Social Responsibility*. Exeter: Paternoster Press.
- Nordstokke, K., (1994), *Verdensvid tjeneste. En innføring i internasjonal diakoni*. Oslo: Verbum.

- Nordstokke, K., (2008), "Kva er misjonsdiakoni? Utfordringer til misjonsdiakonien", i *Diakonos*. 81(1) 81.
- Norsk Luthersk Misjonssamband (1973), *Årbok*, Oslo
- Norsk Luthersk Misjonssamband (1975), *Årbok*, Oslo
- Sugden, Chris, (Ed.) (1987) *The Church in response to human need*. Grand Rapids: Eerdmans Publishing Co.
- Simensen, J., (2003), *Norsk utviklinghjelps historie 1. 1952 -1975*, Bergen: Fagbokforlaget.
- Simensen, J. og V. Gynnild, (1984), "Norske misjonærer på 1800-tallet: Mentalitet, sosial profil og foreningsbakgrunn", i *Norsk Misjon og Afrikanske Samfunn. Sør-Afrika ca.1850 - 1900*. Simensen, Jarle (red). Trondheim: Tapir
- Steuernagel, V. R., (1989), *The theology of mission in its relationship to social responsibility within the Lausanne Movement*. Chicago: Lutheran School of Theology.
- Stott, J., (1975), *Christian Mission in the Modern World*. London: Inter-Varsity Press.
- Stott, J., Ed. (1996), *Making Christ known. Historic Documents from the Lausanne Movement 1974 - 1989*. Carlisle, Cumbria: Paternoster Press.
- Tolo, A., (1982), "Misjon – nød." *Fast Grunn* 35 (6).
- Yates, T., (1994), *Christian Missions in The Twentieth Century*. Cambridge: Cambridge University Press
- Aarekol, L., (1997), *Private organisasjoner som kanal for norsk bistand. Norsk Luthersk Misjonssamband i Etiopia 1963 – 1990*. Tromsø: Hovedfagsoppgave, Institutt for samfunnsvitenskap, Universitetet i Tromsø.

Arne Tolo, f. 1946, Misjonsskole Fjellhaug 1971, cand. theol. MF 1973. Misjonær i Etiopia (NLM 1974 – 1990 og 1999 – 2000. Marinprest Haakonvern 1978 – 79. Lærer ved Fjellhaug Skoler fra 1990. Doktorstipendiat Norges Forskningsråd 1994 – 97. Teol. Dr. fra Uppsala Universitet 1998 på avhandlingen *Sidama and Ethiopian. The emergence of the Mekane Yesus Church in Sidama*. Førsteamanuensis ved Fjellhaug Misjonshøgskole 1998 – 2002. Førsteamanuensis ved NLA Høgskolen 2001 - Redaktør for boken: *Såtid, vekst og modning. Historien om Norsk Luthersk Misjons-sambands arbeid i Asia, Afrika og Sør-Amerika*. Har skrevet diverse artikler innen missiologi, bistand og om Etiopia.

Evangelization and Social Effort – An Important Missiological Debate

The ministry of Jesus Christ could be characterized as holistic service, with no division between evangelism and social ministry. The modern mission movement began in the nineteenth century with a holistic approach; however a division between evangelism and social concern developed. The dichotomy was in many ways a result of the Enlightenment worldview, and the dualism between evangelism and social concern became a deep concern in many evangelical circles. Particularly after the Second World War many efforts were made to restore a holistic understanding of the gospel. The article follows the discussion in the ecumenical and evangelical conferences from Wheaton, Berlin via Uppsala to Lausanne and Grand Rapids in 1982. The question was said to be one of the thorniest questions in mission theology. Thus, even today the issue is still discussed. Social concern is not understood only as means to prepare the road for evangelism. The social activity accompanies the gospel as its partner. This partnership is seen clearly in the service of Jesus. In his ministry, *kerygma* (proclamation) and *diakonia* (service) went hand in hand.